

- Wetenschappers klankbordgroep vierkant achter RIVM-rapport over veiligheid
- Moeders en bestuurders over spelen op kunstgras
- Vijf vragen aan Dr. Joris IJzermans

Oude banden, nieuw leven.

RecyBEM B.V.

- Een voorzitter aan het woord over kunstgras
- Branche haalt de teugels aan
- RIVM-conclusies ondersteund in buitenland

Kunstgras-korreldossier!

Rust keert weer na Zembla, steun voor RIVM-rapport:

Veilig sporten!

En weer was sporten op velden met rubbergranulaat in het nieuws. TV-programma Zembla zorgde met een bezorgde wetenschapper en een onderzoek met zebra-visjes voor veel onrust. Een breed front van RIVM, GGD'en, hoogleraren en toxicologen van naam reageerden verbaasd tot geprikkeld op de ophef. Zij herhaalden de uitkomst van het RIVM-rapport van december: sporten op velden met rubbergranulaat is veilig en verantwoord.

Veel consumenten zullen zich rot zijn geschrokken van de 'onthullingen' van het VARA-onderzoeksprogramma Zembla. Bij onderzoek van de Vrije Universiteit Amsterdam zijn zebra-visjes en zebra-visembryo's blootgesteld aan water waarin rubberkorrels hebben gelegen: de embryo's gingen dood en de visjes vertonen gedragsverandering. Verschillende organisaties en wetenschappers kwamen na de uitzending in het geweer. In eigen bewoordingen en vanuit verschillende posities vegen zij de vloer aan met de teneur en de conclusies van het programma.

Volgens het RIVM leverde het visjesonderzoek geen nieuwe feiten op. "Het onderzoek geeft nieuw inzicht, maar het inzicht is onduidelijk." Het RIVM heeft onderzocht in welke mate stoffen uit het rubbergranulaat vrijkomen en hoe sporters met die stoffen in contact komen. "Daarbij zijn de meest informatieve kwantitatieve zoogdierstudies gebruikt om de vertaling te kunnen maken naar effecten voor de mens. In vergelijking met die kwantitatieve zoogdierstudies geeft het huidige onderzoek van de VU geen aanvullende inzichten voor wat betreft de risicoschatting voor de mens."

Geprikkeld

Prof. Dr. Gerard Mulder, emeritus professor toxicologie, reageert enigszins geprikkeld. "Het onderzoek met de zebra-visjes is interessant, maar volstrekt niet geschikt om te dienen voor risicoschatting voor de mens, dat wil zeggen voor het vaststellen van de mate van risico dat mensen lopen als ze aan bepaalde concentraties van een stof worden blootgesteld. Zebra-visjes zijn heel nuttig voor onderzoek naar mechanismen"... "maar absoluut niet voor risicoschatting in de mens. Iedereen die zoekt naar proefdieralternatieven noemt het veelbelovend, maar je moet het wel uitsluitend gebruiken waar het geschikt voor is. Dus niet voor risicoschatting in de mens. De resultaten van de groep van De Boer zijn dan ook interessant maar dragen verder niets bij aan die risicoschatting."

Dr. Frans Jongeneelen, toxicoloog van IndusTox en verbonden aan het Universitair Bedrijven Centrum Nijmegen, wijst de onderzoekers en Zembla terecht: "Er is een groot verschil tussen testen die gebruikt worden om de toxiciteit voor de mens te beoordelen en testen die de toxiciteit voor waterorganismen en bodemorganismen weergeven. Ook de methodiek voor beoordeling van het gezondheidsrisico voor de mens is geheel verschillend van de methodiek voor beoordelen van risico's voor het milieu." Verder zegt hij: "Het is zeer voorbarig om met deze resultaten te suggereren dat er gezondheidsrisico's voor de mens zijn. Pas als er veel meer onderzoek is gedaan, kunnen de VU-bevindingen op hun betekenis beoordeeld worden. In aanvulling op het recente RIVM-onderzoek geeft het onderzoek van de VU geen aanvullende inzichten voor wat betreft de kwantitatieve risicoschatting voor de mens."

GGD'en: advies over veiligheid handhaven

GHOR Nederland, de koepelorganisatie van GGD'en in Nederland, blijft bij het eerder ingenomen standpunt: sporten op velden met rubbergranulaat is veilig. De organisatie ziet geen aanleiding het eerder gegeven gezondheidsadvies bij te stellen. De organisatie stelt dat het jammer is "dat er nu mogelijk weer maatschappelijke onrust ontstaat door een academische discussie, die allerlei verschillende inzichten oplevert." De GGD ziet het als taak om burgers en bestuur te informeren over gezondheidsrisico's. "Die zijn en blijven in dit geval zo klein dat er veilig en verantwoord gesport kan worden op deze kunstgrasvelden."

Kees van Oostenrijk, Bestuurder van de Vereniging Band en Milieu, vertrouwt op het gezond verstand bij sportverenigingen, sporters en andere betrokkenen, zoals ouders. "Het RIVM blijft na contact met de VU bij het oordeel dat sporten op kunstgrasvelden met rubbergranulaat veilig is en ziet geen reden voor vervolgonderzoek. Ook wij blijven benadrukken dat de rubberkorrels veilig zijn voor mens en milieu", stelt Van Oostenrijk.

RecyBEM B.V., Loire 150, 2491 AK Den Haag, Postbus 418, 2260 AK Leidschendam.

Telefoon (070) 444 06 32 | fax (070) 444 06 61 | e-mail bem@recybem.nl | website www.recybem.nl

Wetenschappers klankbordgroep vierkant achter RIVM-rapport over veiligheid

“Ga dit weekeinde lekker weer op kunstgras sporten”

TV-programma Zembla heeft onlangs opnieuw twijfel gezaaid of het RIVM-rapport in december wel zorgvuldig is uitgevoerd en of de conclusie – sporten op kunstgrasvelden met gerecyclede autobanden is veilig – correct is. Twee leden van de wetenschappelijke klankbordgroep van het RIVM-rapport staan nu op. Drs. Rik van de Weerd en Dr. Paul Scheepers spreken ondubbelzinnig hun onverdeelde steun uit aan de werkwijze, aanpak en conclusies van het instituut.

Volgens Zembla heeft het RIVM te veel vragen onbeantwoord gelaten en zou het onderzoek te gehaast en niet zorgvuldig zijn uitgevoerd. Met name prof. dr. Martin van den Berg, hoogleraar Toxicologie, toonde zich in de uitzending kritisch, met name naar de wijze waarop is gekeken naar de veiligheid voor kinderen.

Twee prominente leden van de wetenschappelijke klankbordgroep hebben daar bezwaar tegen. Zij staan vierkant achter de wijze waarop RIVM de problematiek benaderd en beoordeeld heeft en werpen de kritiek dan ook verre van zich. “Ik snap niets van de ophef. Ik heb zelf kinderen van vijf, acht en elf jaar. Als toxicoloog, als arts en als vader zeg ik, op basis van het RIVM-onderzoek: ga dit weekeinde lekker weer op kunstgras sporten”, aldus Drs. Rik van de Weerd. Pikant detail is dat de toxicoloog aanvankelijk deel uitmaakte van de uitzending van Zembla, maar dat zijn visie alsnog uit het programma is geschrapt.

Niet indrukwekkend

Zijn collega Dr. Paul Scheepers, verbonden aan het Radboudumc in Nijmegen: “Het programma deed of er nieuwe feiten zijn. Ik vind die feiten niet erg indrukwekkend. Het is gerecyclede informatie die al bekend was, in combinatie met onderzoek met zebra-vissen van prof. Jacob de Boer van de VU: het voegt niets toe en brengt alleen maar onzekerheid.” Voor Dr. Scheepers is niet gezegd dat prof. De Boer geen goed onderzoek heeft gedaan. “Hij moet er zeker mee doorgaan. Ik ga de uitkomsten na publicatie zeker bestuderen, maar voor nu zeggen de resultaten mij weinig.”

Het RIVM heeft zich bij het onderzoek – in oktober, november en december uitgevoerd door een tachtigtal medewerkers – laten adviseren door twee klankbordgroepen: een maatschappelijke en een wetenschappelijke. De wetenschappelijke klankbordgroep bestond uit negen experts met uiteenlopende expertises. Zij hebben met hun adviezen bijgedragen aan de wetenschappelijke kwaliteit en borging van de onderzoeksresultaten.

Er is consensus over de conclusie: sporten op rubber infill van voertuigbanden is veilig. Drs. Van de Weerd: “Ook in de klankbordgroep waren we het in meerderheid eens met de hoofdconclusie: het

is veilig genoeg. Daar hebben we na discussie een meerderheidsstandpunt over ingenomen. Er was wel discussie over de toepassing van een extra factor boven op de al toegepaste en gebruikelijke factor die onzekerheid over verschillen in gevoeligheid binnen de bevolking afdekken. Discussie is goed, wetenschappers kunnen het oneens zijn met elkaar. Het gaat mij te ver om in dit specifieke geval de normen met factor x te verscherpen en om op basis daarvan te zeggen dat de risico's voor kinderen te groot zijn.”

Onzekerheid versus veiligheid

Voor Dr. Scheepers is duidelijk dat een deel van de discussie over veilig spelen op kunstgras voortkomt uit de benadering van onzekerheid. “Als toxicoloog kan je vaststellen dat niet alles tot op de millimeter is uitgezocht. Daar kan je als toxicoloog van zeggen dat dus niet honderd procent vaststaat dat je veilig op kunstgras kunt spelen. Iedereen, van gemeenten en verenigingen tot individuele sporters en ouders zullen zelf die afweging moeten maken: het RIVM zegt dat het veilig is en ik vind het wel of niet genoeg om de beslissing te nemen.”

Van de Weerd meent dat het RIVM bewust scherp is geweest op de veiligheid voor kinderen, door alle parameters in het onderzoek bewust conservatief te kiezen. “Het veld met de maximale veldgemiddelde concentratie. Maximale blootstelling via de mond en huid. Hoge voetbalintensiteiten in leeftijden van vier tot vijftig. En dan is ook nog eens een conservatief, ongunstig model gebruikt. Deze benadering van het RIVM gaf voor mij veiligheid genoeg. Zo doen we dat ook als we bodemverontreiniging meten en als we risico's van voeding beoordelen. Ik zie dan ook geen enkele reden om daar voor rubber in kunstgrasvelden van af te wijken en om extra zware normen – factor 10 of hoger – toe te passen om nog meer rekening te houden met kinderen.”

Speculatief

Van de Weerd noemt de wijze waarop in Zembla is gekeken naar mogelijke risico's “speculatief”. “Daar is sterk gefocust op blootstelling aan bepaalde stoffen op zich, zonder te kijken naar de context. Zet je het af tegen bijvoorbeeld voeding en hoeveel je langs die weg van die stoffen binnen krijgt, dan is de bijdrage heel laag. Ik heb dat in een

interview met Zembla ook benadrukt, maar dat heeft de uitzending niet gehaald.” “Ik vind dat het probleem erg wordt overtrokken. Er wordt gedaan alsof sporten op zo'n veld de enige wijze is waarop een mens aan deze stoffen wordt blootgesteld. Voor PAK's geldt dat zeker niet. Via de voeding krijgt een mens 50 maal zoveel binnen! Als we de extra veiligheidsfactor die Van den Berg voorstelt ook op voedsel toepassen, dan moeten we ook voeding kritischer gaan bekijken. Dan lopen we daar ook mogelijk onaanvaardbare risico's.”

Van de Weerd: “Het probleem van de hele Zembla uitzending is dat het de zaken volledig uit hun verband ruikt. Ze halen er het VU-onderzoek met de zebra-vissen bij. De conclusies die ze daaruit trekken, gaan veel te ver! Zebra-vissen zijn prima bruikbaar als eerste screening voor toxiciteit. Een indicatie voor een probleem, een ja of nee. Als je een week lang korrels in water schudt, komt er een ongelooflijke concentratie stoffen vrij. Natuurlijk gaan die zeer gevoelige vissen dood; om het te vergelijken met kinderen die in een regenbui op een kunstgrasveld spelen, dat gaat echt te ver. Mijn voorstel aan onderzoeker De Boer: gooi die vissen eens in willekeurig zwembadwater. Dan zijn ze vermoedelijk ook binnen een paar uur dood. Maar moeten we dan alle zwembaden sluiten omdat ze onveilig voor kinderen zijn? Het onderzoek met de visjes is geen goed proefdiermodel voor blootstelling van kinderen aan rubbergranulaat.”

Consciëntieus uitgevoerd

Drs. Van de Weerd neemt afstand van de suggestie dat het RIVM-onderzoek en het rapport gehaast en onder grote tijdsdruk zijn uitgevoerd. “Onzin. Het klopt dat het onderzoek grote prioriteit had, vanwege de maatschappelijke onrust. Ik sta volledig achter dit onderzoek omdat het consciëntieus is uitgevoerd en de juiste conclusies trekt op zeer conservatieve grondslagen. Onderzoeken is goed. Alles secuur willen doen ook. Maar een vuurtje stoken en dat telkens opnieuw oppoken, daar ben ik niet voor. Op een gegeven moment is het klaar.”

Drs. Rik van de Weerd

Dr. Paul Scheepers

Moeders en bestuurders over spelen op kunstgras

“Als het RIVM tot de conclusie komt dat het veilig is, dan is het daarmee voor mij klaar”

BandBreed trok naar de velden en sprak met ouders van sporters en met bestuurders over de veiligheid van sporten op kunstgras. Opvallend genoeg was de uitzending van Zembla niet het gesprek van de dag langs de lijn. Wel was duidelijk dat niet alle ouders en bestuurders overtuigd zijn van de ‘nieuwe feiten’ en dat er irritatie was over de nieuwe onrust. De grootste gemene deler in de gesprekken: als het RIVM na onderzoek zegt dat het veilig is, dan gaan we daarvan uit.

Iedereen heeft er wel een mening over, langs de lijn op zaterdag en zondag. Maar ook is er voorzichtigheid. Niet iedereen wil met naam en toenaam zijn mening geven. Vier moeders gaven hun reactie; namen zijn gefingeerd, werkelijke namen zijn bij de redactie bekend. Wij vroegen hen waarom zij hun kinderen op kunstgras laten spelen en of ze denken dat het veilig is. Ook wilden wij weten hoe zij denken over de nieuwe onrust en de discussies.

Paula: “Geen reden om te twijfelen”

“Op dit moment zie ik geen reden om te twijfelen aan de veiligheid van voetballen op kunstgras met rubberkorrels omdat er geen wetenschappelijk bewezen schadelijke effecten voor kinderen die erop spelen zijn aangetoond. Onder andere door het rapport van het RIVM denk ik dat het veilig is.”

“Er is inderdaad onrust. Er zijn veel ongefundeerde argumenten die wereld ingebracht die schrik geven. Voor de kinderen is iedereen het voorzichtigst. En daarom is er denk ik ook zo heftig gereageerd. Natuurlijk wil je niet dat ze in aanraking komen met toxische stoffen. Maar dat betekent niet dat een stofje dat een kwetsbare foetus van een zebra-visje iets aan doet iets te maken heeft met wat het met kinderen zou doen die erop spelen. Ik denk dat de discussie een storm in een glas water is. Ik hoop dat hun motieven (de redactie van Zembla, red.) integer waren maar ik krijg het gevoel dat de sensatie die dit nieuws zou geven heeft meegespeeld en dat ze de hele discussie wat eenzijdig

belicht hebben. De mevrouw van het RIVM werd naar mijn idee niet met open mind geïnterviewd. De journalist zat daar met een duidelijke mening. Volgens mij moet juist de journalist proberen iets zo eerlijk mogelijk en van alle kanten te belichten.”

Maaïke: “Producenten niet gebaat bij zieke sporters”

“Mijn zoon voetbalt elke zondag op het kunstgras van Quick Amersfoort. En ik denk dat als het risico echt aantoonbaar groot zou zijn, de producenten wel met het bericht zouden komen dat korrels niet gebruikt mogen worden. De producenten zijn immers zelf ook echt niet gebaat bij zieke sporters.”

“Ik denk dat het veilig is. Er zijn onderzoeken die zeggen van niet en die zeggen van wel. Wat ik daaruit heb begrepen is dat als de korrels niet gemengd zijn met een ander materiaal, dat het veilig is. Dus ongemengde korrels kunnen geen kwaad.”

Myrna: “Nooit een verband met kanker aangetoond”

Zou u uw kinderen laten sporten op kunstgras met rubberkorrels? “Ja! Het team van mijn zoon traint op een kunstgrasveld en natuurlijk mag hij gewoon voetballen als hij dat wil. Er is nooit een verband met kanker aangetoond. Ik denk dat het veilig is.”

“Het RIVM heeft het onderzocht en zij zijn toch toonaangevend. Hun conclusie sloot aan bij vele eerdere onderzoeken dat het veilig is. Ik heb de indruk dat het meevalt met de onrust. In tegenstelling tot de vorige keer na de Zembla-uitzending. Toen werd er langs de lijn over niks anders gesproken. Nu heb ik er niemand over gehoord. De jongens willen gewoon voetballen en volgens het RIVM en de GGD kan dat ook gewoon.”

“Als er werkelijk twijfels zijn dan is het goed dat dat aangekaart wordt. Maar als het RIVM dan onderzoek gedaan heeft en tot de conclusie komt dat het veilig is, dan is het daarmee voor mij ook wel klaar.” En Zembla? “De uitzendingen over de rubberkorrels vond ik wel erg suggestief. Het leek er toch op dat Zembla in de tweede uitzending z’n gelijk probeerde te halen en weer onrust wil zaaien. Als je alleen die afleveringen ziet dan laat je je kinderen het liefste niet meer op rubberkorrels sporten. Maar gelukkig is er voldoende informatie op basis waarvan de jongens gewoon lekker kunnen voetballen zonder je verder zorgen te hoeven maken.”

Remko Veltien, voorzitter TOV Baarn:

“RIVM was voor ons het signaal: we konden door”

Het bestuur van voetbalclub TOV heeft, net als zo veel clubs in Nederland, het licht weer op groen gezet voor voetbal op kunstgras. Voor voorzitter Remko Veltien was het RIVM-rapport over de veiligheid van sporten op rubbergranulaat doorslaggevend.

“RIVM gaf voor ons het signaal dat we weer door konden, dat er weer gevoetbald kon worden. Zoals we ook al gedaan hadden, maar nu met een stuk extra zekerheid omdat het onderzoek was afgerond”, aldus Veltien. Veltien geeft toe dat hij erg was geschrokken bij het zien van de eerste uitzending van Zembla in oktober. “Het klonk destijds allemaal best spannend, toen er werd gezegd dat er iets is met alle kunstgrasvelden. Wij hadden net sinds de zomer een splinternieuw kunstgrasveld.” Intussen ziet Veltien zijn clubleden weer met plezier sporten: “Toen het RIVM-onderzoek naar buiten kwam, waren wij erg opgelucht.”

Vijf vragen aan Dr. Joris IJzermans

Wie zag de uitzending van Zembla niet? Wij legden vijf vragen over de uitzending, het ‘zebravisjesonderzoek’ en de ontstane onrust voor aan Dr. Joris IJzermans (NIVEL), ook lid van de RIVM klankbordgroep. Dit zijn zijn antwoorden:

1 Is dit bewijs dat rubberkorrels toch gevaarlijk zijn?

“Nee. Er loopt langjarig Europees en Amerikaans onderzoek. RIVM heeft contact gehad met beide onderzoeksgroepen. Er zal ongetwijfeld op meerdere plaatsen kleinschalig onderzoek plaatsvinden; zolang daar niet over wordt gepubliceerd en herhaling van het onderzoek onmogelijk is, bestaat het voor mij niet.”

2 Mag je dan een conclusie trekken uit dit vissenexperiment?

“Alleen op grond van de beelden bij Zembla zeker niet. De beide toxicologen, leden van de klankbordgroep, reageerden – terecht – over al dan niet toepassen van het voorzorgprincipe en niet of nauwelijks op het vissenexperiment; door Zembla werd het vervolgens van hetzelfde frame voorzien.”

3 Komen er dus toch meer gevaarlijke stoffen uit het rubber vrij dan het RIVM denkt?

“Bij de huidige wetenschappelijke kennis: nee. Daarnaast valt mij op dat niemand zich zorgen maakt over mogelijk gevaarlijke stoffen in de alternatieven kurk en synthetische rubber.”

4 Wat schieten kunstgrasvoetballers op met deze nieuwe discussie?

“Dat zie ik toch vooral als een verantwoordelijkheid van Zembla en de VU-groep. Mijn inschatting is dat de impact van de 1e uitzending groter was: er is twijfel, met name bij ouders en sommige gemeenten/clubs. Dode embryo’s in petri-schaaltjes lijken mij minder indruk maken.”

5 Is er wat u betreft reden tot twijfel aan de kwaliteit en stelligheid van het RIVM-rapport?

“In mijn opinie is het RIVM-rapport op wetenschappelijke merites een goed rapport. Dat was ook de mening van de voltallige klankbordgroep. Over het toepassen van de wetenschappelijke kennis in beleid/maatregelen was - voor de groep kleine kinderen - geen communis opinio in de klankbordgroep, ofwel een minderheid van de leden wil het voorzorgprincipe toepassen. Dat is duidelijk gemaakt in de klankbordgroep en ook rond de presentatie van het rapport. Een wetenschappelijke klankbordgroep geeft (zeer serieus te nemen) advies.”

Een voorzitter aan het woord over kunstgras

Ik ben voorzitter van een voetbalclub. Ook ben ik adviseur op het gebied van recycling van materialen en heb daardoor tevens zicht op de achtergronden van het rubbergranulaat bij kunstgrasvelden. Ik bekijk Zembla, de onderzoeken naar zebra-visjes én de RIVM-bevindingen dan ook vanuit twee perspectieven en met grote belangstelling. Ik blijf natuurlijk primair voorzitter en mijn mening is dat we als clubs de ogen moeten openhouden en in gesprek blijven met iedereen. Intussen moeten we wel koersen op betrouwbaar en onderbouwd onderzoek van het RIVM en heldere eisen en regels stellen.

Frank Hopstaken

Waarom spelen op kunstgras

Wij hebben een mix van gras- en kunstgrasvelden. Het kunstgras is nodig om de trainingsintensiteit op te vangen. In de Randstad moet je wel. Zonder kunstgras heb je 3x meer ruimte nodig. We spelen nu meer dan 10 jaar op SBR-infill en dat bevalt prima. Het kunstgras moet nu wel vervangen worden.

Kunstgras is veilig

Normaal spelen van de velden is veilig. Natuurlijk is er contact. We zorgen wel dat er geen hopen rubber in de hoeken liggen, zodat de kans dat het een kinderspeeltuin wordt klein is. Stofvorming is er in ons regenachtige Nederland nauwelijks. De velden zijn door een gerenommeerd bedrijf in opdracht van de gemeente aangelegd en worden netjes onderhouden. We weten waar de SBR-infill vandaan komt. De SBR-check van RecyBEM hebben we met alle clubs en de gemeente samen gedaan. Alle velden waren ruim binnen de norm voor PAKs. Dat was erg belangrijk voor de berichtgeving aan de leden.

Onrust na Zembla 1

Natuurlijk ontstonden er vragen na die eerste uitzending. We zijn daar zo rustig mogelijk mee omgegaan in overleg met alle verenigingen in de gemeente. In eerste instantie zijn we uit zorgvuldigheid met de jeugd onder 11 jaar zo veel mogelijk op gras gaan trainen en hebben we gezocht naar een optie voor keepers. Dat laatste was nog niet zo makkelijk. Samen met het ingaan van de wintertijd zijn we weer naar kunstgras gegaan. Toen was al redelijk wat informatie beschikbaar. We hebben ouders individueel te woord gestaan en er is een voorlichtingsavond in de gemeente geweest. Het heeft veel aandacht en tijd gekost. Het is een belangrijk onderwerp en als bestuur kun je alleen maar zo verstandig en rustig mogelijk blijven. Er was veel begrip en we zijn daar wijzer uitgekomen. Het rapport van RIVM kwam precies op tijd en we konden door met spelen.

Zembla 2 is vooral emotie-TV

Zembla 2 is voor mij onbegrijpelijk. Het doel van de uitzending is volgens mij alleen gericht op angst. Er is geen enkele onderbouwing van de relevantie van de getoonde informatie en het zijn vooral stellingen van 'ik zou mijn kind niet op kunstgras laten spelen'. Daar kun je als voorzitter helemaal niets mee. Het lijkt nu een belangenspel te worden. Iedereen duikt er bovenop. Vervolgens moet je met je club wel gewoon verder en weer in gesprek met iedereen. Ik ben daar niet blij mee en ik vind dat Zembla daar geen rekening mee houdt. Iedere wetenschapper kan zo maar alles roepen op TV. Laat ze zelf eens een vereniging als vrijwilliger komen besturen.

Hoe nu verder

Als voorzitter ben je er bij gebaat dat de overheid, samen met de KNVB als koepel, de regie houdt op het proces. Natuurlijk is er een vrije markt van aanbieders en moet ieder zelf blijven nadenken. Uit wat ik hoor en lees is de keuze voor de vernieuwing van kunstgrasvelden vaak behoorlijk beladen. De besturen van verenigingen willen echt het beste voor hun leden. Het gaat alleen om een enorm complexe materie. Ik vind dat de overheid de verantwoordelijkheid van de besturen om zorgvuldig met alle belangen en meningen om te gaan kan verlichten. Laat ze met duidelijke eisen komen, ook op het moment dat er nog onderzoek loopt. Dat mag geen excuus zijn.

Frank Hopstaken, voorzitter Vitesse Delft en adviseur RecyBEM/Band en Milieu

Branche haalt de teugels aan

Scherpere normering voor korrels per 1 maart

Branchevereniging Band en Milieu verscherpt per 1 maart de normen voor de gehalten Polycyclische Aromatische Koolwaterstoffen (PAKs) in rubbergranulaat voor kunstgrasvelden. De nieuwe normen zijn bindend voor ieder recyclingbedrijf dat rubbergranulaat wil leveren voor kunstgrasvelden. De normering biedt duidelijkheid en eenduidigheid voor gemeenten, clubs en sporters en zekerheid dat velden die met gecertificeerd granulaat zijn ingezaaid volledig veilig te bespelen zijn. Een goed antwoord op de maatschappelijke roep om een heldere norm.

Jan Driessen, directeur van recyclingbedrijf Rumal in Nederweert

Band en Milieu (BEM) stelt naleving van de nieuwe, scherpe norm voor de gehalten Polycyclische Aromatische Koolwaterstoffen (PAKs) in rubbergranulaat verplicht voor BEM-gecertificeerde producenten van rubber 'infill' van gerecyclede voertuigbanden.

Van de acht belangrijkste PAKs mag voortaan maximaal 20 mg/kg in het granulaat zitten, dus gemiddeld 2,5 mg/kg per PAK. Deze norm is in lijn met de bevindingen van het RIVM dat rubbergranulaat met die gehalten PAKs veilig is om op te sporten. Hoewel deze concentraties dus geen risico opleveren, neemt de bandenbranche de taak op zich om niet alleen de norm aan te scherpen, maar ook om het PAK-gehalte op termijn nog verder naar beneden te brengen.

Scherper dan de wet

"Met het RIVM-onderzoek in de hand kunnen we ook aantonen dat granulaat met deze maximale PAK-waarden gewoon veilig is", zegt Kees van Oostenrijk, bestuurder van de Vereniging Band en Milieu. "Om te kunnen aantonen dat deze norm niet wordt overschreden, richten we een monitoring- en controlesysteem in. Ook dit is erop gericht om twijfels weg te nemen", aldus Van Oostenrijk. Hij benadrukt dat deze nieuwe norm aanmerkelijk scherper is gesteld dan de huidige wettelijke norm. "Wij leggen onszelf dus strengere regels op dan de wet vereist. En aangezien Band en Milieu de inzameling van gebruikte banden initieert, registreert en controleert kunnen we voor de ingezamelde banden naleving afdwingen. Als BEM controleren we de recyclers op naleving van de door ons aan hen gestelde eisen."

"300 procent overtuigd"

In de branche is de nieuwe normering met instemming begroet. Zoals door Jan Driessen, directeur van recyclingbedrijf Rumal in Nederweert. "Wij voldoen al sinds 1982 aan de hoogste eisen. Wij gaan ons product nog vaker en beter testen, zodat we goed kunnen aantonen wat wij leveren. Ik ben er voor 300 procent van overtuigd dat wij veilige korrels bieden. Bedrijven in de business die dit niet kunnen, verdienen geen plek. Die krijgen geen certificering en zo wordt het kaf van het koren gescheiden. We moeten er alles aan doen om twijfel bij clubs en sporters weg te nemen. De normering sluit aan bij de bevindingen van RIVM, dus spelen op onze korrels is veilig."

Voor gemeenten, sportclubs en sporters biedt de nieuwste normering helderheid en houvast, zo zegt Kees van Oostenrijk van Band en Milieu. "De normering geeft de gebruikers van de bestaande velden die zijn onderzocht de zekerheid dat deze aan de eisen voldoen; de scores van deze velden stroken met het onderzoeksresultaat van het RIVM. Dat was in 99 procent van de door ons onderzochte velden het geval. Die zekerheid hebben sportclubs en gemeenten nu ook bij nieuw aan te leggen velden. Als het door gecertificeerde partijen gebeurt, met producten die aan de norm voldoen, dan zijn ze veilig!"

Van Oostenrijk is er zeker van dat Nederlandse recyclers volledig mee gaan in de normering. "Ik verwacht ook dat internationale recyclers zich snel melden om mee te doen." Recycler Rumal's directeur Jan Driessen wijst op enkele wethouders die op eigen houtje hebben besloten dat de rubber 'infill' van bestaande velden moet worden geruimd om te worden vervangen door een alternatief product. "Zij weigeren het RIVM-rapport te geloven en wentelen aanzienlijke meerkosten af op de gemeenschap. Dan vraag ik mij oprecht af of de raad in die gemeenten daar echt geld voor over hebben." Wat is het advies van Driessen? "Lees dat RIVM-rapport nog eens goed."

RIVM-conclusies ondersteund in buitenland

Geen relatie tussen korrels en kanker

De discussie over veilig sporten op rubbergranulaat spitst zich in Nederland vooral toe op een in december gepubliceerd rapport waarin het RIVM het sein op groen zet. Studies in het buitenland ondersteunen de conclusie dat ouders hun kinderen zonder bezwaar op de velden kunnen laten sporten.

De twee bekendste studies zijn het blootstellingsonderzoek van het Washington State Health Department (WSHD) en het zogenoemde Archie Bleyer onderzoek. De conclusies zijn gelijk: de kans om kanker te krijgen wordt niet groter als je op velden speelt met rubbergranulaat. Het RIVM staat dus bij lange na niet alleen.

Minder kanker onder 'kunstgrasvoetballers'

Het meest recente onderzoek met geruststellende uitkomsten is van het Washington State Department of Health. De in januari gepubliceerde wetenschappelijke studie stelt vast dat er juist minder kankergevallen zijn onder 'kunstgrasvoetballers' dan verwacht zou mogen worden op basis van de incidentie van kanker onder inwoners van Washington uit dezelfde leeftijdscategorie. Eenvoudig uitgelegd: het rubbergranulaat is geen factor in het ontstaan van kanker. De onderzoeksconclusie luidt dan ook: "Derhalve beveelt het Washington State Department of Health aan dat mensen die van voetbal genieten vooral blijven spelen, ongeacht het type van het veldoppervlak", waarbij het WSDH overigens aantekent dat het nieuwe onderzoeken naar gezondheids- en milieu-aspecten van rubbergranulaat zal blijven volgen.

Prof. dr. Rob Pieters, hoogleraar 'Kinderoncologie'

Prof. Pieters: "Geen verband aangetoond"

Prof. dr. Rob Pieters, hoogleraar 'Kinderoncologie' bij de faculteit Geneeskunde van de Universiteit Utrecht en lid van de Raad van Bestuur van het Prinses Máxima Centrum, sprak zich tegenover het AD in zeer heldere bewoordingen uit over de Amerikaanse onderzoeken.

"Er is tot op heden", zo zei Prof. Pieters in het AD, "nooit een verband aangetoond tussen het krijgen van kanker en deze korrels. In de VS, waar al veel langer kunstgrasvelden liggen, is daar inmiddels naar gekeken en ook dáár is dat verband niet vastgesteld."

Kinderoncoloog prof. Archie Bleyer

Geen hogere incidentie van leukemie en myeloom

Kinderoncoloog prof. Archie Bleyer concludeerde naar aanleiding van zijn epidemiologische studie naar de veiligheid van rubbergranulaat dat kinderen geen kanker ontwikkelen onder invloed van het spelen op rubbergranulaat. Bleyer, Clinical Research Professor aan de Oregon Health and Science University, richtte zijn studie op de incidentie van leukemie en myeloom in regio's waar veel kinderen en volwassenen op rubber infill sportvelden sporten. Het ging om 18 staten en regio's in de VS met verschillende dichtheden van sportvelden met rubber infill.

Ook betrok hij enkele counties in California met hoge aantallen van zulke velden. Hij trof bij dit onderzoek geen verhoogde aantallen kankergevallen aan. Ook Dr. Bleyer weerlegt dus de suggesties dat er (veel) meer kanker voor zou komen onder sporters die op rubbergranulaat spelen.

"Dat is hetzelfde als dat er tussen de fietsers kankerpatiënten zitten. Dan concluderen we toch ook niet dat ze door fietsen ziek zijn geworden?"

Ik ben al lang kinderoncoloog en merk dat er altijd verhalen opduiken die voor onrust zorgen. Dat je van elektriciteitsmasten kanker krijgt. Of van mobieltjes. Ook: nooit aangetoond. Of dat mensen denken dat er iets mis is met een school als daar 'opeens' meerdere kinderen kanker krijgen. Het is misschien lastig te aanvaarden dat dat toeval is. En ja, we weten dat benzeenachtige stoffen tot kanker kunnen leiden, maar die moeten dan wel in hele hoge concentraties in je lichaam voorkomen. Dat is bij deze korrels nooit aangetoond. Dat er tussen de voetballers op kunstgras kankerpatiënten zitten, zegt niets. Dat is hetzelfde als dat er tussen de fietsers kankerpatiënten zitten. Dan concluderen we toch ook niet dat ze door fietsen ziek zijn geworden? Het is wellicht moeilijk te accepteren, maar sommige ziekten als leukemie stellen ons als wetenschappers nog steeds voor raadselen."

Meer informatie:

www.sbrcheck.nu

www.facebook.com/BANDenMILIEU

www.rivm.nl/Onderwerpen/R/Rubbergranulaat

www.knvh.nl/nieuws

www.ggdghor.nl/nieuws

www.sportengemeenten.nl/dossiers/kunstgras-en-gezondheid/